

УДК 005.915:[336.221+651.1]-048.88

JEL Classification: G39, H21, M41

Doi: 10.31767/nasoa.3-4-2023.08

С. В. ШУЛЬГА,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
проректор з науково-педагогічної
та фінансово-економічної роботи,
Національна академія статистики, обліку та аудиту;
E-mail: StShylga@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2396-2507>

Податковий та бухгалтерський консалтинг в управлінні підприємством

Стаття присвячена дослідженню податкового та бухгалтерського консалтингу суб'єктів господарювання України. У ході дослідження акцентовано на ключових позиціях бухгалтерського та податкового обліку в управлінні підприємством, урахування яких необхідно для підвищення ефективності його функціонування. Виділено проблемні аспекти системи обліку й оподаткування, що пов'язані з впливом повномасштабного вторгнення РФ на територію України та призводять до швидких змін в особливо чутливому фінансово-економічному середовищі, розглянуто їх відображення в законодавстві.

Показано, що такі швидкоплинні процеси породжують нові потоки економічної інформації, ускладнюють механізми реалізації змін та потребують застосування нового інструментарію для підвищення якості виконання облікових функцій і завдань, так і ефективності системи управління підприємством загалом. У зв'язку з цим доведено необхідність застосування податкового і бухгалтерського консалтингу в практичній діяльності українських підприємств. Обґрунтовано важливу роль консалтингу в управлінській діяльності підприємств у ході досягнення ними стратегічних цілей розвитку.

Ключові слова: консультаційні послуги, бухгалтерський облік, податковий облік, податкове консультування, консалтинг, система управління.

S. SHULHA,

DSc in Economics, Associate Professor,
Professor of Department of Accounting, Audit, and Taxation,
Vice-rector for scientific-pedagogical and financial-economic work,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Taxation and Accounting Consulting in Business Management

The article is devoted to a study of taxation and accounting consulting in Ukrainian business entities. The study puts emphasis on central provisions of accounting and taxation records in business management, requiring due consideration in enhancing business performance. It outlines problematic aspects in the accounting and taxation system, resulting from the impact of the full-scale Russian invasion of the Ukrainian territory and triggering rapid change in the extremely sensitive financial and economic environment, with elaborating on their reflection in the law.

It is shown that such fast flowing processes give rise to new flows of economic information, complicate mechanisms for the implementation of change and call for applications of a new toolkit designed to increase both the quality of accounting functions and tasks and the overall efficiency of business management system. In view of this, the need for using taxation and accounting consulting in Ukrainian business practices is demonstrated. The important

© С. В. Шульга, 2023

role of consulting in business management when achieving strategic development goals is substantiated.

Keywords: *consultant services, accounting, taxation accounting, taxation consulting, consulting, management system.*

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних засад консалтингу та його розвитку, а також податкового й облікового консалтингу і їх значенню в управлінні діяльністю підприємства присвячено праці багатьох учених. Так, Г. Базецька розглядає економічний консалтинг як систему надання інформаційних і консультаційних послуг щодо ефективного розвитку підприємств як суб'єктів господарювання. Учена акцентує увагу на такій особливості економічного консалтингу, як комплексність дослідження фінансово-економічного стану промислового підприємства у взаємозв'язку зі станом зовнішнього середовища [1]. К. Губін, виділяючи основні перешкоди формуванню національного ринку маркетингового бізнес-консалтингу, обґрунтовує шляхи його розвитку в Україні і пропонує відповідний комплекс заходів, спрямованих на формування конкурентного середовища, розширення ринку, а також на створення потужного потенціалу розвитку [2]. І. Косіченко окреслює стратегічні пріоритети розбудови вітчизняного консалтингу в сучасних умовах, а також розробляє пропозиції за напрямками розвитку інституційного середовища консалтингової діяльності та реалізації комплексу організаційно-економічних заходів і заходів, спрямованих на вдосконалення інформаційного забезпечення консалтингової діяльності [3]. Г. Колісник і В. Левкуліч досліджують стратегічні напрями реалізації облікових консалтингових послуг, акцентуючи увагу на тому, що стратегія консалтингової компанії розрахована на довгостроковий період і охоплює найважливіші аспекти функціонування фірми. Запорукою успіху при цьому є визначення ефективної цінової політики [5]. Л. Сатир, В. Кепко та Л. Стаднік розглядають консалтинг як ефективний інструмент проведення інноваційної політики у сфері підприємницької діяльності та зазначають, що консалтингова діяльність є тією ланкою, яка має потенціал для поєднання нових управлінських підходів та можливостей їх реалізації на основі впровадження інноваційних бізнес-рішень. Ученими проаналізовано ключові засади консалтингових послуг, виділено критерії їх ефективності, виявлено перешкоди щодо їх упровадження на вітчизняному ринку, а також акцентовано на факторах, що сприятимуть розвитку консалтингу в Україні [6].

Водночас розвиток ринку консалтингових послуг, що тільки формується, особливо у сфері обліку й оподаткування, потребує проведення подальших досліджень та висвітлення переваг консалтингу для підвищення ефективності функціонування системи управління підприємством.

Мета статті полягає в дослідженні сутності консалтингових послуг, висвітленні їхніх особливостей та обґрунтуванні необхідності використання послуг бухгалтерського та податкового консалтингу для підвищення ефективності системи управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зарубіжна і національна практика ефективного функціонування системи управління підприємством характеризується, перш за все, тим, що таких традиційно ефективних методів підвищення конкурентоспроможності підприємств, як інформатизація та автоматизація економічних процесів вже недостатньо для якісних трансформацій, потрібних підприємствам для динамічного розвитку в складному економічному середовищі сьогодення. У площині актуалізації розв'язання проблемних аспектів діяльності суб'єктів господарювання ключових позицій набуває система господарського обліку в розрізі підсистем бухгалтерського, управлінського та податкового обліку.

Становлення в нашій країні під час війни з РФ принципово нової моделі фінансово-економічних відносин між ринковими суб'єктами господарювання в межах податкових відносин обумовило виникнення нових завдань у сфері оподаткування різних видів діяльності. Ці завдання вимагають урахування податкового складника при розробці й реалізації багатьох управлінських рішень, інформаційним забезпеченням яких є система бухгалтерського обліку. Така система має практичну спрямованість, об'єднує в собі інформаційні технології, математичну логіку, фінансово-економічні знання, знання з економічної теорії, правових і податкових наук тощо.

З динамічним розвитком науки і техніки, посиленням інтеграційних процесів у суспільстві перед бухгалтерським обліком щоденно виникають складні проблеми інформаційного забезпечення потреб як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів. Також варто зазначити, що навіть у повсякденній фінансово-господарській діяльності підприємств і організації бухгалтерський облік наразі перестав бути лише інструментарієм фактичного відображення її результатів. У сьогоденні складні часи користувачі облікової інформації потребують від бухгалтерського обліку інформаційної підтримки у прийнятті тактичних та стратегічних рішень.

Для прийняття виважених управлінських рішень та розв'язання завдань, поставлених перед системою управління, необхідна адаптація бухгалтерського обліку до складних умов функціонування підприємства в розрізах видів його діяльності та вирішуваних завдань, найважливішими з яких є своєчасне нарахування і сплата податків. Специфічні методи бухгалтерського обліку передбачають використання таких технологій і способів обробки інформації про господарські операції підприємства, в яких повідомлення про проведення останніх є предметами праці, а одержана обліковою системою результативна інформація – продуктом праці, що використовується для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [8]. Значення обліку в ефективності інформаційного забезпечення системи управління підприємством полягає в тому, що лише в обліковій системі підприємства проявляється цілісність інформації як предмета і результату праці, дозволяючи цілеспрямовано систематизувати та передавати інформацію про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам.

Отже, бухгалтерський та податковий облік інтегровані єдиною інформаційною основою, що закріплено в чинному законодавстві України, згідно з яким гармонізовано правила ведення податкового та бухгалтерського обліку діяльності підприємства з одночасною трансформацією національної системи бухгалтерського обліку та звітності до міжнародних стандартів. Відповідно, бухгалтерський облік та податковий облік є основними складовими сучасної інформаційної системи управління підприємством. Кожне підприємство здійснює самостійний вибір раціональної форми ведення бухгалтерського обліку, системи оподаткування та використовує новітні технології обробки облікової інформації з урахуванням конкретних умов господарської діяльності та потенціалу розвитку інформаційних систем і комп'ютерних технологій [9].

Для цілей одержання необхідної інформації при використанні новітніх технологій її обробки можуть застосовуватися різні прийоми й методи, які спроможні забезпечити якісні характеристики інформації, що відповідають критеріям ефективного інформаційного забезпечення користувачів, а також своєчасність збирання та правильність обробки інформації.

Розв'язання окреслених нами проблем формування якісного інформаційного забезпечення менеджменту підприємства системою бухгалтерського та податкового обліку можливе насамперед за умов використання новітніх інформаційних систем та цифрових технологій. Такі системи мають урахувати інформаційну інтегрованість бухгалтерського і податкового обліку, швидкі темпи змін вирішуваних ними завдань в умовах військового стану та необхідність оперативності інформаційного забезпечення різних рівнів управління підприємством відповідно до обсягів управлінської роботи.

Нині спостерігається активний підйом у розвитку консалтингових послуг в Україні у частині зростання обсягів інформаційних та телекомунікаційних послуг. Сучасне інформаційне середовище функціонування суб'єктів господарювання характеризується перенасиченістю, яка насамперед зумовлена щоденними змінами в законодавстві, пов'язаними з впливом війни на земельну реформу, зовнішньоекономічні зв'язки, соціально-економічні процеси, фінансову систему, систему оподаткування та на інші системи суспільства. Як зазначалося вище, для одержання системою управління якісного інформаційного забезпечення і формування раціонального підходу до вибору потрібної інформації бухгалтерський і податковий облік потребують нового інструментарію для визначення актуальності одержуваних із зовнішнього середовища даних (і не тільки), що забезпечується використанням консалтингу в обліковій системі. В умовах нестабільної світової економіки консалтинг спроможний надати замовникам широкий спектр послуг в сфері обліку і оподаткування (рис. 1).

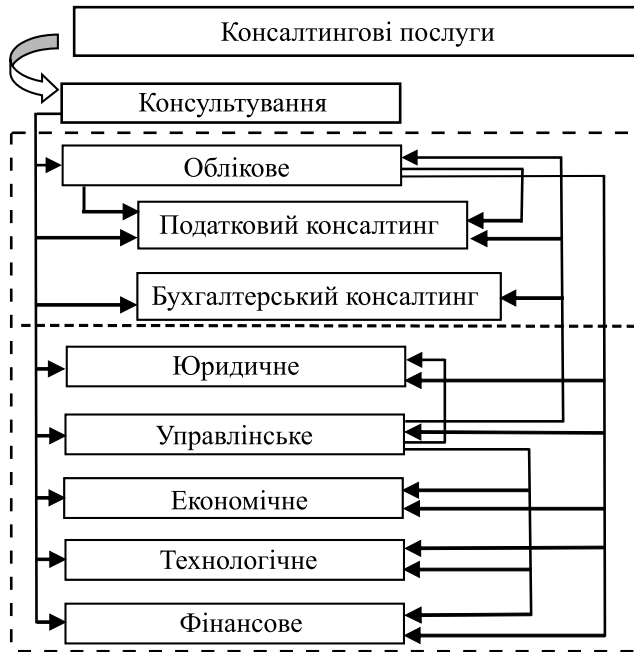

Рис. 1. Податковий та бухгалтерський консалтинг у системі консультування підприємства

Отже, податковий та бухгалтерський консалтинг має тісний взаємозв'язок з усіма видами консультування, оскільки бухгалтерський та податковий облік охоплює всі напрями і види діяльності підприємства.

Етапи надання послуг консалтингу у сфері обліку та оподаткування підприємств представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Послідовність надання консалтингових послуг у сфері обліку та оподаткування

Етап	Види консалтингових робіт
Організаційний	Визначення напрямів статутної діяльності підприємства, дослідження особливостей їх відображення в обліку та оподаткуванні; виявлення проблемних аспектів та постановка завдань для розв'язання виділених проблем
Основний	Консультації щодо вдосконалення чинної системи обліку на підприємстві/організації інформаційних потоків, документообороту; діагностика фінансового стану підприємства, визначення та розробка контролюючих механізмів (удосконалення системи внутрішнього контролю), оновлення (розробка й удосконалення) облікової політики підприємства; формування системи стимулювання та впровадження соціальних інструментів; оновлення системи оподаткування, оптимізація податкового навантаження, впровадження новітніх інформаційних систем автоматизації обліку; звітування на запит підприємства-замовника щодо оцінки стану бухгалтерського обліку перед внутрішніми і зовнішніми користувачами інформації [5]
Заклучний	Оцінювання результатів розв'язання проблем, розробка пропозицій щодо усунення можливих прорахунків чи врахування нових впливових факторів; виділення основних напрямів подальшого розвитку облікової системи підприємства; визначення можливих шляхів і умов подальшого використання консалтингу

Отже, головне завдання консалтингу у сфері обліку й оподаткування підприємств полягає у наданні кваліфікованими та незалежними фахівцями обґрунтованих, об'єктивних і актуальних консультацій з метою сприяння у визначенні й дослідженні проблемних аспектів облікової та податкової систем, а також окреслення шляхів їх розв'язання. Це дозволяє менеджменту приймати обґрунтовані управлінські рішення за різними напрямками діяльності підприємства. Такий вид консалтингових послуг є найпоширенішим на українських підприємствах. Результатом консалтингу при цьому можуть бути представлені або впроваджені теоретико-методичні підходи до відображення в обліку тих чи інших об'єктів і розв'язання управлінських проблем, якісні зміни в окремій чи декількох функціональних сферах діяльності підприємства тощо.

Визначимо місце податкового та бухгалтерського консалтингу в управлінні підприємством (рис. 2).

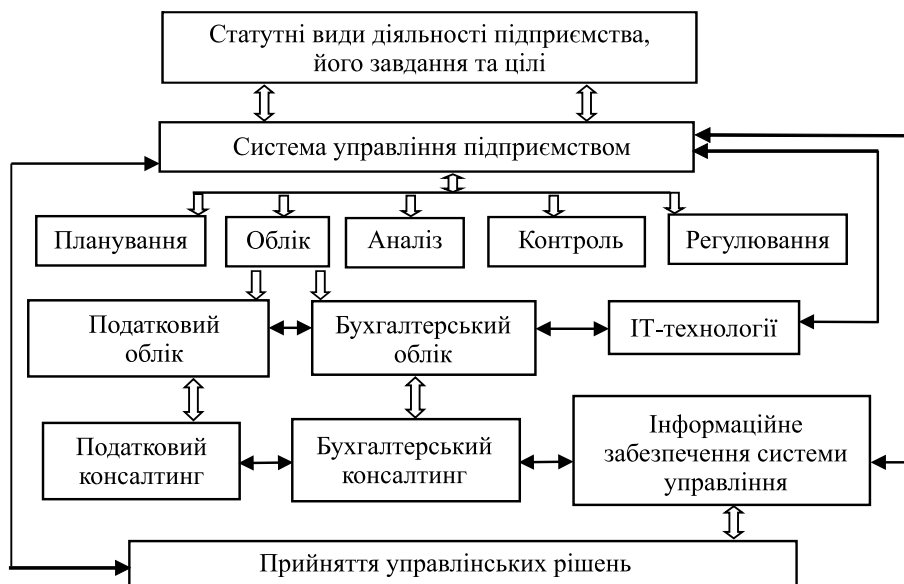

Рис. 2. Податковий та бухгалтерський консалтинг в управлінні підприємством

В Україні також поширюється практика такого виду консалтингових послуг у сфері обліку і оподаткування, за якого керівники та власники підприємств із метою скорочення витрат на створення та функціонування бухгалтерії, згідно з положеннями Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, можуть передоручити ведення бухгалтерського обліку іншим суб'єктам господарювання, до яких також належать консалтингові компанії [10].

Отже, важливим видом консалтингу, який потребує подальшого активного розвитку на території України, особливо в умовах війни, є податкове консультування суб'єктів господарювання. Його сутність розкрито в Податковому кодексі України як допомогу контролюючого органу конкретному платнику податків стосовно практичного використання конкретної норми закону або нормативно-правового акта з питань адміністрування нарахування та сплати податків чи зборів, контроль за справлянням яких покладено на такий контролюючий орган [7]. У наукових працях податкове консультування також розглядається як професійна незалежна діяльність фірм, організацій і приватних осіб з надання підприємству-замовнику послуг на платній основі для обґрунтування його прав та обов'язків як платника податків [2; 3; 6]. При цьому вчені у податковому консультуванні виділяють ряд взаємопов'язаних проблем, до яких відносять:

- відсутність конкуренції за цим напрямом на українському ринку, через що залишається можливість (ризик) приймати недостатньо ефективні чи

- помилкові управлінські рішення, намагаючись зберегти свої позиції на ринку;
- недоліки управлінської культури, які проявляються в нерозумінні того, що успішні організаційні рішення у сфері оподаткування вимагають складної інтелектуальної праці, високої компетенції та глибоких спеціалізованих знань;
- психологічну неготовність керівників підприємства делегувати виконання окремих завдань та етапів прийняття управлінських рішень зовнішньому консультанту;
- розуміння консалтингу як сфери, діяльність в якій пов'язана зі знаннями та інтелектом, що в Україні традиційно сприймається як послуга, що має надаватися на безоплатній основі, а також як складової науки, освіти та культури, що повинна фінансуватися за залишковим принципом [2; 3; 6].

Висновки. Для забезпечення ефективного функціонування системи управління перед кожним підприємством постає важливе завдання раціональної організації облікової роботи, діяльності з оподаткування та системи управління підприємством загалом. Складність економічних відносин сьогодення та умов функціонування підприємств спонукають їхніх керівників чи власників до використання послуг консалтингових компаній, які надають широкий спектр висококваліфікованих консультативних бухгалтерських послуг та практичних рекомендацій щодо оптимізації податкового навантаження, організаційного розвитку облікової системи, розв'язання інших проблем підприємства у сфері ефективного управління, підвищення ефективності операційної діяльності, формування стратегії та практичне досягнення Цілей сталого розвитку.

Становлення ринку консалтингових послуг в Україні та стрімкі зміни в економічному середовищі потребують проведення нових теоретичних досліджень для формування методичних підходів до використання консалтингу як інструменту розвитку обліково-аналітичних систем суб'єктів господарювання, що може бути окреслено як напрям подальших досліджень авторки.

Список використаних джерел

1. Базецька Г. І. Економічний консалтинг: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 167 с. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/59307/1/2021%20печ.%2035Н.pdf>
2. Губін К. Г. Шляхи розвитку маркетингового бізнес-консалтингу в Україні. Економічна теорія та право. 2021. № 2 (45). С. 52–67. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/Economic-Theory-and-Law-2021-2.pdf>
3. Косіченко І. І. Стратегічні пріоритети розбудови вітчизняного консалтингового бізнесу в сучасних умовах. Бізнес Інформ. 2020. № 9. С. 270–276. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-270-276>
4. Спілка податкових консультантів України. Всеукраїнська професійна громадська організація. URL: <http://www.taxadvisers.org.ua/index.html> (дата звернення: 24 грудня 2023).
5. Колісник Г. М., Левкулич В. В. Стратегія маркетингу облікових консалтингових послуг. Науковий вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2020. № 4, Т. 2 (284). С. 177–182. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/vknu-es-2020-n-4-t2-284_30.pdf
6. Сатир Л. М., Кепко В. М., Стаднік Л. І. Консалтинг – ефективний інструмент організації інноваційної політики підприємницької діяльності. Бізнес-навігатор. 2020. Вип. 3 (59). С. 119–124. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-20>
7. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI, станом на 24.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Ткаченко Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Алерта, 2020. 192 с.
9. Modeling of intangibles sets development and improvement processes in the enterprise management / Voynarenko M. P., et al. Periodicals of Engineering and Natural Sciences. 2019. Vol. 7, No. 2. P. 618–628. DOI: <http://dx.doi.org/10.21533/pen.v7i2.561.g329>
10. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

References

1. Bazetska, H. I. (2021). Ekonomichni konsaltnykh [Economic consulting]. Kharkiv: KhNUMH imens O. M. Beketova. Retrieved from <https://eprints.kname.edu.ua/59307/1/2021%20печ.%2035H.pdf>
2. Hubin, K. H. (2021). Shliakhy rozvytku marketynhovoho biznes-konsaltnyhu v Ukraini [Ways for developing the marketing business consulting industry in Ukraine]. Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law, 2 (45), 52-67. Retrieved from <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/Economic-Theory-and-Law-2021-2.pdf> [in Ukrainian].
3. Kosichenko, I. I. (2020). Stratehichni priorytety rozbudovy vitchyznyanoho konsaltnhovoho biznesu v suchasnykh umovakh. [The Strategic Priorities for Developing the Domestic Consulting Business in Modern Conditions]. Biznes Inform – Business Inform, 9, 270–276. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-270-276> [in Ukrainian].
4. The Union of the Tax Advisers of Ukraine. All-Ukrainian civil organization. Retrieved December 24, 2023 from <https://www.taxadvisers.org.ua/angliyska.html>
5. Kolisnyk, H. M., & Levkulych, V. V. (2020). Stratehiia marketynhu oblikovykh konsaltnhovykh posluh [Marketing strategy of accounting consulting services in Ukraine]. Naukovyi visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky» – Herald of Khmelnytskyi national university. Economic sciences, 4, 2 (284), 177–182. Retrieved from http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/vknu-es-2020-n-4-t-284_30.pdf [in Ukrainian].
6. Satyr, L. M., Kepko, V. M., & Stadnik, L. I. (2020). Konsaltnykh – efektyvnyi instrument orhanizatsii innovatsynoi polityky pidpriemnytskoi dialnosti [Consulting – an effective tool for organizing innovative policy of entrepreneurial activity]. Biznes-navihator – Business-navigator, 3 (59), 119–124. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-20>
7. Podatkovi kodeks Ukrainy: Kodeks vid 02.12.2010 r. № 2755-VI stanom na 24.12.2023 r. [Tax Code of Ukraine. Code of December 02, 2010 № 2755-VI as of December 24, 2023]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
8. Tkachenko, N. M. (2020). Teoriia bukhhalterskoho obliku [Theory of accounting]. (2nd ed.). Kyiv: Alerta.
9. Voynarenko, M. P., Dzhuliy, V. M., Dzhuliy, L. V., & Yemchuk, L. V. (2019). Modeling of intangible assets development and improvement processes in the enterprise management. Periodicals of Engineering and Natural Sciences, 7, 2, 618–628. DOI: <http://dx.doi.org/10.21533/pen.v7i2.561.g329>
10. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV, stanom na 01.01.2024 r. [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine. Law of Ukraine of July 16, 1999 № 996-XIV as of January 01, 2024]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Шульга С. В. Податковий та бухгалтерський консалтинг в управлінні підприємством. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. 2023. № 3-4. С. 78–84. doi: 10.31767/nasoa.3-4-2023.08

Link to the article:

Shulha, S. (2023). Podatkovi ta bukhhalterskyi konsaltnykh v upravlinni pidpriemstvom [Taxation and Accounting Consulting in Business Management]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit, 1-2, 78–84. doi: 10.31767/nasoa.3-4-2023.08 [in Ukrainian].